

profesor ve Frankfurtu n. Odrou svým způsobem přistoupil na bratrské to rozlišení a dost šťastně je formuloval ve svém *Scriptum apologeticum* roku 1603: 'Věci, které nazýváš podstatnými, jsou dobrodiní Boží a duchovní dary a je nutno je mít v nás za Boží dílo, nikoli za podstatu. Nikterak s nimi nezaměňuji věci vzhledem ke spasení služebné. Naopak rozlišuji příčinu účinnou a záslužnou a příčinu služebnou či nástrojovou se strany Boží a porozumivou [apprehensivní] se strany naší.' U Komenského posléze došly bratrské věci podstatné a služebné jednak uplatnění v jehoologii, jednak dalekosáhlého zevšeobecnění v jeho oblíbených trichotomiích, aplikovaných gnoseologicky na veškeré jsoucno.

Po obsahové stránce jsou podle B. Řehoře *podstatnými věcmi křesťanství víra, láska a naděje* a z toho skutkové dobří a život ctnostný. Řehořovy výroky sem spadající pohybují se často v oblasti subjektivní opravdovosti věřícího. Zdůrazňují sice, že tu nejde o výkon lidský, přece však proti němu kladou vlastně toliko 'pravdu života vnitřního'. Tato vnitřní pravda ovšem obrazí 'pravdu Božího daru', ale důraz zůstává na psychologické stránce víry, lásky i naděje. Opravdu se může zdát, že starobratrské pojetí podstatných věcí nepřesahuje příliš rámec obvyklého středověkého rozjímání o theologálních ctnostech. Tomáši Akvinskému jsou víra, naděje a láska jakožto mohutnosti duše ovocem milosti, která bytuje jako vlitý habitus v hloubi duše a vzbuzuje v člověku tíhnutí k Bohu. Podle tohoto scholastického názoru je Bůh mnohem více nehybně trvající cíl touhy, která je člověku vlastní, než živý jednající Stvořitel a Spasitel biblické zvěsti. Bratrské pochopení trojiny víry, lásky a naděje je bližší výkladu Dunse Scota, jenž tak zvané theologální ctnosti vlastně ztotožňoval s dary Ducha svatého, a tedy chápal jako důsledky svobodného Božího spasitelného jednání. Pro B. Řehoře se toto Boží jednání uskutečňuje v Kristu: 'Kristus Ježíš jest podstata, kořen a základ každému k spasení,' a to tím, že člověka uvádí ve víru, lásku i naději [1471]. Vidíme tedy, že Řehořovo pojetí nepropadá úplně psychologismu a subjektivismu, a to díky přiznanému předpokladu, že podstatné věci

křesťanství jsou redukovatelné na Krista Ježíše jako ústřední spasitelný čin Boží, vykonaný pro člověka.

Sluší upozornit, že už v Řehořově době Bratří důsledně kladli v trojině věcí podstatných, a to na rozdíl od tradičního výčtu theologálních ctností, právě *naději na třetí místo*. Nutila je k tomu logika trinitárního myšlení svým způsobem dějinně theologická, družící k víře minulost, k lásce přítomnost a k naději budoucnost Božího díla spásy. Protest proti linii fides-spes-caritas, klasicky formulované Augustinem, mohla Jednota bratrská legitimovat Novým Zákonem [1 Thes. 1, 3; Kol. 1, 4] i převážně lineárně časovou strukturou biblické zvěsti. Bůh jednající v Kristu se podle Bratří ujímá skrze Ducha svatého celé lidské existence ve všech třech jejích časových dimensích.

Tuto tendenci starobratrského učení vystihl a před velice snadným skreslením zachránil B. Lukáš. V theorii o podstatných věcech provedl vzhledem k B. Řehořovi zásadní důrazový přesun, když je prohlásil za *objektivní skutečnosti Boží, které se vymykají přirozené lidské dosažitelnosti*. Věta, že podstatnými věcmi potřebnými k spasení jsou víra, láska a naděje, je v Lukášově podání vlastně jen terminologickou zkratkou. Značné úsilí věnoval tento bohoslovec vysvětlení, že starobratrské podstatné věci jsou toliko lidským aspektem, lidskou stránkou Božího díla spásy. Ve skutečnosti jsou podstatné věci podle Lukáše podvojně. Jednak 'strany Boha', jednak 'strany člověka'. S Boží strany jsou podstatnými věcmi 1. milost Boží, 2. zásluha Ježíše Krista a 3. dary Ducha svatého; se strany člověka pak víra, láska a naděje jako dary, jimiž je člověku darována účastnost na objektivním díle Božím. Bůh 'nezaložil spasení na tom, co lidé, když chtějí, dátí mohou', nýbrž právě naopak 'na tom, což z Boha, skrze něho a v něm samém se působí'. Na pojmu podstatných věcí — jehož se Bratří trvale přidržovali v pojetí zhruba Lukášově s výjimkou let na přechodu 16. a 17. století — Jednota ukazovala, že Bůh a jeho milost jsou prius, přivlastnění milosti pak logické posterius. Zároveň jím však vyjadřovali přesvědčení, že milost a její přivlastnění věřícím člověkem jsou simultánní.